

कुष्ठः

धात्रीखदिरयोः क्वाथं पीत्वा च मधुसंयुतम् ।  
शुक्लकुन्देन्दुधवलं जयेच्चिचं न संशयः ॥ ३० ॥  
धात्रीखदिरयोः क्वाथमवगुजरजोऽन्वितम् ।  
पीत्वा शुक्लेन्दुकुन्दाभं हन्ति त्रिचं न संशयः ॥ ३१ ॥  
क्षारे सुदग्धे गजजखडजे च  
गजस्य मूत्रेषु नञ्श्रुते च ।  
द्रोणप्रभावं दशभागयुक्तं  
दत्त्वा पचेत् वीजमवलगजस्य ॥  
एतद्वदा चिञ्जितासुपैति  
तदास्य सिद्धां गुडिकां प्रकुर्यात् ।  
त्रिचं प्रक्षिप्तेदध तेन दृष्टं  
तदा व्रजत्वायु स्ववर्णभावम् ॥ ३६ ॥

श्वेतजयन्तीमूलं प्रीतं पिष्टुच्च पयसैव ।  
त्रिचं विहन्ति नियतरविचारै वैद्यनाथाच्चा ॥ ३० ॥  
गुण्णापलाभिर्चूर्णन्तु वैपितं श्वेतकुष्ठमुत् ।  
शिलापामार्गभस्माभि लिप्ता त्रिचं विनाशयेत् ॥  
३१ ॥ ३२ ॥

एरखटुजलोवीजं वागुजी चक्रमईकम् ।  
तिक्तकोमातकीवीजं कृष्णाप्रोठस्य वीजकम् ।  
गोमूत्रदधिदुग्धैश्च पचेदप्याजमूत्रकैः ।  
कल्कं दत्त्वा शिला काशी पथ्या कुष्ठं विडङ्गकम् ।  
कटुतैलञ्च तक्षेपाद्गुह्रा दृष्ट्वा विलेपयैः ।  
पञ्चाननमिदं तैलं श्वेतकुष्ठकुलापहम् ॥  
कटुतैलं शं ४ काथ्यएरखटुवीजादीनां मिलित्वा शं  
२ कल्कशिलाकाश्यादीनां मिलित्वा शं १ ।  
इति त्रिचने पञ्चाननतैलम् ॥ ३३ ॥

“आरग्वधं धवं कुष्ठं हरिताणं मनःशिला ।  
रजनीद्वयसंयुक्तं पचेत्तैलं विधानवित् ॥  
एतेनाभ्यङ्गनादेव क्षिप्रं त्रिचं विगश्यति” ॥  
तिक्ततैलं शं ४ पा शं १६ कल्कमिलितं शं १ ।  
इति आरग्वधायं तैलम् ॥ ३४ ॥

“शुद्धसूतं समं गन्धं त्रिफला भृङ्गवागुजी ।  
भस्मातकं तिलः कृष्णो निम्बीजं समं समम् ।  
मह्येदुङ्गजद्रावैः श्रोत्र्यं पेय्यं पुनः पुनः ॥  
इत्थं कुसुंस्त्रिसप्ताहं रसः श्रेतारिको भवेत् ।  
मध्याह्न्येनिष्कामान्तु खादेत् श्वेतं विनाशयेत्” ॥  
इति श्वेतारिकः ॥ ३५ ॥

“पिबति सकटुतैलं गन्धपाषाणचूर्णं  
रविकिरणसुततं पामनो यः पलाङ्गम् ।  
त्रिदिनतदनुसिक्तः क्षीरभोजी च श्रोत्रं  
भवति कनकदीपिः कामरूपी मनुष्यः” ॥ ३६ ॥

“तीक्ष्ण कुष्ठेन परीतदेहो  
यः सोमराजो नियमेन खादेत् ।  
संवत्सरं कृष्णतिलद्वितीयां  
स सोमराजो वपुष्ठाऽतिश्रुते ॥ ३७ ॥  
धर्मसेवी कटुघ्नो वारिणा वागुजीं पिबेत् ।  
क्षीरभोजी च सप्ताहात् कुष्ठो कुष्ठं व्यपोहति ॥ ३८ ॥  
अवगुजरवीजकर्म पीत्वा कोष्णेन वारिणा ।  
भोजनं सर्षिणा कार्यं सर्वकुष्ठविनाशनम् ॥ ३९ ॥  
क्षिप्त्वायाः खरसो वापि सेथ्यमानो यथावलम् ।  
जीर्णं दृष्टेन सुक्षीत सुद्वयधौदनेन च ॥  
अपि पूतिशरीरोऽपि दिव्यरूपी भवेन्नरः ॥ ५० ॥

कुष्ठः

यः खादेदभयारिष्टमरिष्टामलकानि वा ।  
स जयेत् सर्वकुष्ठानि मासाद्द्वयं न संशयः ॥ ५१ ॥ ५२ ॥  
निम्बस्य पत्रं मूलानि सत्वकूप्यफलानि च ।  
चूर्णितानि दृष्टतौद्रसंयुतानि दिने दिने ॥  
लिङ्घ्यात् पिबेद्वा मूत्रेषु संयुक्तान्युदकेन वा ।  
मदिरामलतोयेन पयसा वा यथावलम् ॥  
सुक्षीत दृष्टयुषाद्यैः शाल्यमं पयसापि वा ।  
सर्वकुष्ठविसर्षीर्नाडीदुष्टप्रथानपि ॥  
कामलाञ्च गदानन्यास्तथा पित्तकफास्रजान् ।  
संवत्सरप्रयोगेण सर्ववर्ण्यविवर्जितैः ॥  
जयत्येतत् पञ्चनिम्बं रसायनमनुत्तमम्” ॥  
इति पञ्चनिम्बम् ॥ ५३ ॥

“पुष्पकाले च पुष्पाणि फलकाले फलानि च ।  
संचूर्ण्य पिपुमईस्य त्वङ्गुलानि दलानि च ।  
द्विरंशानि समाहृत्य भागिकानि प्रकल्पयेत् ।  
त्रिफलान्युषणं ब्रह्मी अदंष्ट्रावज्ज्वाराधिकाः ॥  
विडङ्गसारवाराहीनौ हृद्युर्गाम्भताः समाः ।  
हरिद्राद्वयवधुजयाधिघाताः सशर्कराः ॥  
कुष्ठेन्द्रयवपाठाञ्च क्षत्वा चूर्णं संयुतम् ।  
खदिरासननिम्बानां घनकायेन भावयेत् ॥  
सप्तधा पञ्चनिम्बञ्च मार्करंखरसेन च ।  
खिग्धशुद्धतनुधोमान् योजयेच्च शुभे दिने ॥  
अधुना तिक्तहविषा खदिरासनवारिणा ।  
सेथ्यमुष्णान्मुना वापि कोलदद्या पणं पिबेत् ॥  
तिक्तहविषा वक्ष्यमाणपञ्चतिक्तादृतेन ॥  
जीर्णं च भोजनं कार्यं खिग्धं चणु हितञ्च यत् ॥

विचर्षिकोडुम्बरपुष्करीफ-  
कपालदङ्गुकिटिमाजकारि ।  
श्रुतावस्कोटविसर्पपामां  
कुष्ठप्रकोपं विविधं किंलासम् ॥  
भगन्दरं स्त्रीपदवातरक्तं  
जङ्गान्यानाडीत्रयश्रीर्षरोगान् ।  
सर्वप्रमेहान् प्रदराञ्च सर्वान्  
दंष्ट्राविषं मूलविषं निहन्ति ॥  
स्थूलोदरः सिंहक्षशोदरञ्च  
सुस्त्रिप्तसन्धिर्मधुनोपयोगात् ।  
समीपयोगादपि ये दशन्ति  
सर्पादयो यान्ति विनाशमासु ॥  
जीवेशिरं व्याधिजराविमुक्तः  
शुभे रतश्चन्द्रसमानकान्तिः” ॥

इति पञ्चनिम्बः ॥ ५४ ॥  
“अमृतायाः पलशतं दशमूल्यास्तथा श्रतम् ।  
पाठामूर्वावलातिक्तादाब्धिगन्धर्वहस्तकाः ॥  
एषां दशपलान् भागान् विभीतक्याः शतं हरैत् ।  
द्वे श्रते च हरैतक्या आमलक्यास्तथा श्रतम् ॥  
जलद्रोणद्वये पक्ता अष्टभागावशेषितम् ।  
प्रथं गुग्गुलुमाहृत्य प्रस्थाद्दृष्टं दृष्टं पचेत् ।  
पाकसिद्धौ प्रदातयं गुडूचाः सत्त्वमेव च ।  
पलद्वयं तथा शुष्काः पिप्यल्याञ्च पलद्वयम् ॥  
ततो मात्रां प्रयुञ्जीत क्षत्वा दोषबलावलम् ।  
अष्टादशसु कुष्ठेषु वातरक्तगदेषु च ॥  
कामलामामवातञ्च अग्निमान्दं भगन्दरम् ।

कुष्ठः

पीनसञ्च प्रतिश्यायं शीतानमुदरं तथा ॥  
एतान् रोमाग्निहत्यासु भास्करस्तिमिरं यथा” ॥  
अमृतागुग्गुलुः । अयं वातरक्ते प्रशस्तः ॥ ५५ ॥  
“निम्बामृताष्टमपटोलनिदिग्धिकाणां  
भागान् पृथग्दशपलान् विपचेदघटोऽपाम् ।  
अष्टांशशेषितरसेन सुनिश्चितेन  
प्रथं दृष्टस्य विपचेत् पिपुभागकल्कैः ॥  
पाठाविडङ्गसरदावगुजोपकुल्या-  
दिक्षारनागरनिशामिषिचयकुष्ठैः ।  
तेजोवतीमरिचवत्सकदीप्यकाभि-  
रोहिण्यखर्वकरवचाकामूलयुक्तैः ॥  
मल्लिकयार्तिविषया वरया यमान्या  
संशुद्धगुग्गुलुपुनैरपि पञ्चसंख्यैः ।  
तत् सेवितं विधमति प्रबलं समीरं  
सन्ध्यासिम्पगतमप्यथ कुष्ठमौदृक् ॥  
नाडीप्रणावुदभगन्दरगडमाणा-  
जङ्गुसर्वगदगुग्गुसुदोत्यमेहान् ।  
अष्टादशसुसनपीनसकासशोष-  
हृत् पाक्षुरोगगणविद्विधवातरक्तम्” ॥  
इति पञ्चतिक्तदशगुग्गुलुः ॥ ५६ ॥ \* ॥

“श्वेतकरवीरमूलं विषांशकं साधितं गोमूत्रे ।  
चर्मदक्षिष्णुपामाविस्कोटकिमिफिटिमजितैलम्” ॥  
तिक्ततैलं ४ शेर, गोमूत्र १६ शेर, श्वेतकरवीर-  
मूल ४ पल, विष ४ पल । करवीरतैलम् ५७ ॥  
“अतस्य द्वावसर्पस्य शिरःपुष्णान्मवर्जितम् ।  
अन्धधूमं हतं भस्म वागुजीतैलमिश्रितम् ।  
एतेन मर्दनादेव गल्लकुष्ठं विगश्यति” ॥  
इति कृष्णसर्पतैलम् ॥ ५८ ॥

“सूतकं गन्धकं कुष्ठं सप्तपर्याञ्च त्रिचकम् ।  
सिन्दूरञ्च रसोणञ्च हरितालमवगुणम् ॥  
आरग्वधस्य वोजानि जीर्णताम्भं मनःशिला ।  
प्रत्येकं कर्षमेतेषां कटुतैलं पलाञ्चकम् ॥  
साधयेत् सूत्र्यतापेना सर्वकुष्ठविनाशनम् ।  
त्रिचर्षिकोडुम्बरं कच्छं मांसदृष्टिं भगन्दरम् ॥  
विचर्षिकाञ्च पामानं वातरक्तं सदावलम् ॥  
गम्भीरञ्च तथोत्तानं नाशयेत् यस्य स्वच्छावात् ॥  
कुष्ठराक्षसनामेदं स्ववर्णकरणं परम् ।  
अन्विभ्यां निर्मितं ह्येतत् शोकातुपहहेतवे” ॥

इति कुष्ठराक्षसतैलम् ॥ ५९ ॥  
“सूतं गन्धं शिला तानं काञ्जिकैर्मर्दयेद्दिग्गम् ।  
तक्षिप्तवस्त्रवर्ती तां तैलात्तां ज्वालयेदधः ॥  
स्थिते पात्रे पचेत्तैलं मृहीत्वा क्षेपयेत्ततः ।  
कुष्ठस्थानं विशेषेण सर्वकुष्ठं हरत्वञ्चम् ॥  
इदं काषाणकं तैलं वातकुष्ठे महौषधम्” ॥  
“एषां समं काञ्जिकं सर्वेषां दिग्गं तिक्ततैलम् ।  
कल्कं वस्त्रे संक्षिप्य संशोथ्य वतीं कुर्यात् तां  
तैलात्तां सन्दंशिकया ज्वालयित्वा उपरि तैलं  
दत्त्वा ततः पतितं तैलं अथःपात्रे मृहीयात् ततः  
कुष्ठस्थाने दद्यात्” ॥

इति कुष्ठकाषाणतैलम् ॥ ६० ॥  
“सिन्दूरामृतताणगैरिकहृणाजजीगदसुषु-  
हृत्पाषाणरसो नवाणदहनसुक्ष्मकटुधैर्भिशा ।